

**TARİH
KURSU**

KPSS TARİH DERS NOTLARI

SINAV ODAKLI • SİSTEMATİK • GÜNCEL

*SINAV İÇİN GEREKEN BİLGİLER,
TEK KAYNAKTA.*

**GÜNCEL MEB
DERS KİTAPLARI
ESAS ALINDI**

**ÇIKMIŞ
SORULAR
İNCELENDİ**

**ÖĞRENCİ DOSTU
ANLAŞILIR
DERS NOTLARI**

**SINAV ODAKLI
KONU
ANLATIMI**

HAZIRLAYAN: MUHSİN DEMİR

KPSS TARİH • EKPSS TARİH • MEB-AGS TARİH

www.tarihkursu.com

Instagram: @tarihkursu

Facebook: @tarihkursu

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

Türk Adının Anlamı

İlk olarak Avrasya'da görülen Türklerin adı, en eski tarihî kaynaklarda ve araştırmalarda farklı anlamlarda kullanılmıştır:

- **Çin Kaynakları:** "Miğfer"
- **Uygur Belgeleri:** "Güç, kuvvet ve olgunluk"
- **Kaşgarlı Mahmut (Dîvânu Lugâti't-Türk):** "Olgunluk çağı"
- **Danimarkalı Bilgin Wambery (19. Yüzyıl):** "Türemek"
- **Ziya Gökalp (İlk Türk Sosyoloğu):** "Kanun ve nizam sahibi"
- **İran (Arap/Fars) Kaynakları:** "Güzel insan"
- **Arap Seyyah İbn-i Fadlan:** "Sibir"
- **Tevrat:** "Togarma"

Önemli Not: Çeşitli anlamlar verilmesine rağmen genel olarak **"güç, kuvvet"** anlamı benimsenmiştir. Türk adı, bağımsızlığını **552** yılında ilan eden **Kök Türk Devleti** ile birlikte tarihte ilk kez **resmî bir devlet adı (siyasi kimlik)** kazanmıştır.

Coğrafi Ad Olarak Türkiye

Türkiye sözcüğü, tarih boyunca farklı coğrafyalar için kullanılmıştır:

- **VI. Yüzyıl:** İlk olarak **Bizans** kaynaklarında **Orta Asya** için kullanılmıştır.
- **IX. ve X. Yüzyıllar:** **Bizans** kaynaklarında, **Volga'dan Orta Avrupa'ya** kadar uzanan saha için kullanılmıştır.
- **XI.- XIII. Yüzyıllar:** **Mısır ve Suriye** coğrafyası için kullanılmıştır. (Bölgede kurulan **Memlûk Devleti'nin** resmî adı **ed-Devletü't-Türkiye** idi).
- **XII. Yüzyıl ve Sonrası:** **Anadolu**, Türkiye olarak anılmaya başlanmıştır.

Orta Asya'da Kültür Merkezleri

Arkeologların Orta Asya'da yaptığı araştırmalar, **MÖ 4000'lere** dayanan kültür merkezlerini ortaya çıkarmıştır. **Kurgan** adı verilen mezarlardaki kalıntılar; o dönemdeki yaşam tarzı, beslenme, kıyafet, sanat ve araç-gereçler hakkında bilgi vermektedir.

- **Anav Kültürü (MÖ 4000 - MÖ 1000):**
 - **Aşkabat'ın** güneydoğusundadır. Orta Asya'nın **en eski** kültür merkezidir.
 - Bozkır kökenli Türklere ait olduğu düşünülür.
 - Türk kültürünün en önemli unsuru olan **"At"** ilk kez bu kültürde görülmüştür.
- **Kelteminar Kültürü (MÖ 3000):**
 - **Aral Gölü** çevresindedir. Yerleşik yaşam izleri görülür, balıkçılık ve avcılık ön plandadır.

İlk Türk Devletlerinde Güç ve Yönetim Yapısı

- **Kut İnancı:** Hâkimiyetin kaynağı ilahidir. Devleti yönetme yetkisinin ve siyasi gücün **Gök Tanrı** tarafından hükümdara (ve onun kan yoluyla ailesine) verildiğine inanılır. Bu inanç merkezi otoriteyi güçlendirse de, kan bağı olan herkesin tahtta hak iddia etmesine (**Tat Kavgalarına**) neden olmuştur.
- **Ülüş ve Küç:** Tanrının devlete ekonomik bolluk vermesine **Ülüş (Pay)**, askeri donanım ve yetenek vermesine **Küç (Güç)** denir.
- **Unvanlar:** Hükümdarlar Kağan, Hakan, Han, Yabgu, İlteriş, İdikut, Şanyü, Tanhu gibi unvanlar kullanır. Hükümdarlık Sembolleri (Alameti) ise; **Otağ** (çadır), **Örgin** (taht), **Tuğ** (sancak), **Nevbet** (davul), **Kur** (kemer) ve **Yargu**'dur (yargıçlık). *Hutbe okutmak İslam öncesinde yoktur!*

Çıkış Soru Bilgisi:

- **Tigin (Tegin):** Hükümdarın oğulları ve hanedan mensubu prensler için kullanılan unvandır.
- **Şad:** Hanedandan gelen, bir kanadı veya bölgeyi askerî-idari yetkiyle yöneten komutan/yöneticidir.
- **İlteber:** Bir bölgeyi ya da bağlı topluluğu yöneten vali/idare amiri unvanıdır.
- **Tarhan (Tarkan):** Yüksek rütbeli sivil veya askerî devlet görevlilerine verilen unvandır.
- **Hatun (Katun):** Hükümdarın resmî eşidir. Devlet yönetiminde söz sahibidir, elçileri ağırlar, naip olarak devleti yönetebilir ve kurultaya katılır (**Eski Türklerde kadına verilen önemi ve siyasi hakları gösterir**).
- **Kurumsal Konumu:** Hatunların kağaninkinden ayrı sarayları ve kendilerine bağlı askerleri bulunurdu.
- **Sikkelerde Hatun:** Bazı Batı Kök Türk sikkelerinde kağan ve hatun birlikte tasvir edilmiş; bazı sikke ve mühürlerde bu iki unvan birlikte kaydedilmiştir.
- **Kurultay (Toy / Kengeş):** Devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı meclistir.
 - Üyelerine **Toygün** denir (Kağan, Hatun, hanedan üyeleri, boy beyleri).

Çıkış Soru Bilgisi:

- **Orun ve Ülüş:** Orun, toy/kurultayda oturulacak yer ve protokol sırasını; ülüş ise hükümdarın sofrasından alınacak payı ifade eder.
- Yılda genellikle üç kez toplanır. Son söz Kağan'a ait olduğu için genellikle **"Danışma Meclisi"** niteliğindedir. (Ancak kağanı seçme ve görevden alma yetkisi demokratik özelliğini de gösterir).
- **Sosyal Devlet Anlayışı:** "Devlet halk için vardır." Açların doyurulması, çıplakların giydirilmesi, halkın refahının sağlanması esastır (Orhun Abidelerinde sıkça vurgulanır).

Önemli Notlar

- İslamiyet'i kabul eden ilk Türk boyu Karluklar'dır.
- Avrupa'da kurulan ilk Türk-İslam devleti İdil (Volga) Bulgarları'dır. (922 yılında Almış Han döneminde, İbn Fadlan'ın seyahati sonrasında resmen kabul etmişlerdir.)
- Orta Asya'da kurulan ilk Türk-İslam devleti Karahanlılar'dır.

İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ

1. Karahanlı Devleti (840-1212)

- Kuruluş: Ana yurttan (Orta Asya) kurulan ilk Türk-İslam Devleti'dir. 840 yılında Karluk, Yağma, Çiğil ve Tuhsi boylarının birleşmesiyle kurulmuştur.
- Yönetim: Devletin merkezi Balasagun, bilinen ilk hükümdarı ise Bilge Kül Kadir Han'dır.
- İslamiyet'e Geçiş: Satuk Buğra Han, İslamiyet'i kabul eden ilk Karahanlı hükümdarıdır. Müslüman olduktan sonra Abdülkerim adını almış, İslamiyet'i yayma mücadelelerinden dolayı El-Mücahit ve El-Gazi unvanlarıyla anılmıştır.
- Kültürel ve Sosyal Başarılar:
 - o Türk-İslam kültürünün temelini atmış, ilk eserleri vermişlerdir.
 - o Türkçeyi resmî dil olarak kullanmışlardır (Millî benliklerini koruduklarının en net göstergesidir).
 - o Eğitime önem vererek ilk medreseyi (Semerkant Medresesi) kurmuşlardır.
 - o Ticari hayatı canlandırmak için Ribat adı verilen ilk kervansarayları inşa etmişlerdir.
 - o Sosyal devlet anlayışının bir göstergesi olarak Bimarhane adı verilen ilk hastaneleri kurmuşlardır.
- Yıkılış: Yusuf Kadir Han'ın vefatından sonra taht kavgaları başlamış, devlet 1042'de Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmıştır. Doğu Karahanlı Devleti'ni 1211'de Karahitaylar, Batı Karahanlıları ise 1212'de Harzemşahlar yıkmıştır.

2. Gazneli Devleti (963-1187)

- Kuruluş: Samanilerin Türk komutanlarından Alp Tegin tarafından 963 yılında, başkenti Gazne olmak üzere Horasan, Afganistan ve Kuzey Hindistan'da kurulmuştur.
- En Parlak Dönem: 997'de tahta geçen Gazneli Mahmut, devlete en parlak yıllarını yaşatmıştır.
- Hindistan Seferleri: Gazneli Mahmut, Hindistan üzerine 17 sefer düzenleyerek İslamiyet'in bu coğrafyada (bugünkü Pakistan ve Bangladeş'in temelleri) yayılmasını sağlamıştır.
- Unvan ve Onur: Abbasi halifesini Şii Büveyhoğulları baskısından kurtardığı için Halife tarafından Gazneli Mahmut'a Sultan unvanı verilmiştir. Tarihte Sultan unvanını kullanan ilk Türk hükümdarı Gazneli Mahmut'tur.
- Askerî Sistem: Türk-İslam devletlerinde ilk kez devşirme temelli Gulam sistemi uygulanmıştır.

- **Hat (hüsn-i hat):** Estetik ölçülere bağlı güzel yazı sanatıdır; bu sanatın ustasına **hattat** denir.
- **Tezhip:** Başta el yazmaları olmak üzere yazı ve sayfa kenarlarını altın ve boyayla bezeme sanatıdır; ustasına **müzehhip** denir.
- **Nakkaşlık (minyatür):** Çoğunlukla kitaplarda konuyu açıklayan, ışık-gölge ve perspektif kullanılmadan yapılan tasvir sanatıdır; ustasına **nakkaş veya musavvir** denir.
- **Oymacılık:** Ahşap, taş ve kemik gibi yüzeylerden parçalar çıkararak bezeme oluşturma tekniğidir.
- **Ebru:** Yoğunlaştırılmış su yüzeyine serpilen boyaların oluşturduğu desenin kâğıda aktarılması sanatıdır; ustasına **ebruzen** denir.
- **Mimari Gelişmeler:**
 - En önemli eserler camilerdir. En meşhuru, yapımına **Sultan Melikşah** zamanında başlanan başkent İsfahan'daki **Mescid-i Cuma**'dır.
 - **Kümbet Mimarisi:** Selçukluların İslam mimarisine kazandırdığı, eski Türk çadırlarına benzeyen anıt mezarlardır.
 - **Önemli Kümbet/Türbeler:** Sultan Sencer Türbesi, İmam Gazalî Türbesi ve Radkan Kümbeti.

Çıkmış Soru Bilgisi:

- **Kervansaraylar** şehirler arası ticaret yollarında, genellikle bir günlük menzil aralıklarıyla; **şehir hanları** ise kent içinde ticaret ve konaklama amacıyla kurulurdu.
- **Zâviye:** Bir tarikata mensup dervişlerin ibadet, eğitim ve barınma ihtiyaçlarına hizmet eden küçük tekke yapısıdır.
- **İmaret (imarethane):** Fakirlere ve medrese öğrencilerine sıcak yemek dağıtan hayır kurumudur.
- **Arasta:** Aynı cins malları satan dükkânların karşılıklı sıralandığı çarşıdır.
- **Bedesten:** Değerli kumaş, mücevher ve benzeri malların saklanıp satıldığı kapalı ticaret yapısıdır.

MISIR'DA KURULAN TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ

(Sırasıyla ezberlemek için TEMA şifresi kullanılabilir: Tolunoğulları - İhşidiler (Akşitler) - Eyyubiler - Memlûklular)

1. Tolunoğulları Devleti (868-905)

- **Kurucu:** Abbasilerin Mısır valisi (naibi) olan **Tolunoğlu Ahmed** tarafından Abbasi otoritesinin zayıflamasından yararlanılarak kurulmuştur (Bu tür devletlere Tevaif-i Mülûk denir).
- **Önemi:** Mısır'da kurulan **İLK Müslüman Türk devletidir**.
- **En Parlak Dönem:** **Tolunoğlu Ahmed**'in oğlu **Humâreveyh** dönemidir.
- **Yıkılışı:** Taht kavgaları sonucu zayıflamış ve **905** yılında Abbasi ordusu tarafından yıkılmıştır.
- **Mimari:** **Tulûniyye Camisi**, Mısır'da Türk usulü inşa edilen ilk camidir ve bölgedeki minare geleneğini başlatan eserdir. Ayrıca halka ücretsiz hizmet veren "Maristan" adlı hastaneler kurmuşlardır.

- **Koyunhisar Zaferi'nin Sonucu:** İzmit yolu Türklere açılmış ve **Bursa**'nın kuzey tarafı hariç diğer üç tarafındaki yollar tamamen kontrol altına alınmıştır.
- Ekonomik bağımsızlığın sembolü olarak **İlk Osmanlı parası (Akçe - Bakır para)** bastırılmıştır.
- Devletleşme yolunda ekonomik bir adım atılarak **İlk Osmanlı vergisi (Bac-ı Bazari / Pazar Vergisi)** toplanmıştır.
- Hukuki ve idari düzenlemeler için **İlk kadı ataması (Dursun Fakih)** yapılmıştır. Karacahisar'da ilk hutbeyi okuyan kişidir.

ORHAN BEY DÖNEMİ (1326–1362)

- **1326** yılında, yıllardır kuşatma altında olan **Bursa** fethedilmiş ve yeni başkent yapılmıştır. Bu fetihden sonra Osmanlı, bir beylikten ziyade gerçek bir devlete dönüşmeye başlamıştır.

Çıkmış Soru Bilgisi:

- **İbn Battûta, 1333'te** ziyaret ettiği Bursa'yı **canlı pazarları ve büyük caddeleri** bulunan güzel bir şehir olarak tanıtmıştır.
- **1329 Maltepe (Palekanon) Savaşı:** **Orhan Bey**, Osmanlı ilerleyişini durdurmak isteyen **Bizans** ordusunu bu savaşta kesin bir mağlubiyete uğratmıştır. Bu zaferle **Bizans'ın Anadolu ile kara bağlantısı tamamen kesilmiş**, **İznik** ve **İzmit**'in yolu açılmıştır.
- **1330** yılında **İznik** fethedilmiş ve geçici olarak başkent yapılmıştır.
- İznik'ten sonra Anadolu'nun kilit şehirlerinden **İzmit** kuşatılmış, şehir **1337**'de teslim olmuştur. Böylece **Kocaeli Yarımadası**'nın fethi tamamlanmıştır.
- **1354** yılında **Gelibolu** fethedilmiş, Rumeli'deki varlık güçlendirilmiştir.
- **1357** yılında **Tekirdağ, Çorlu** ve **Malkara** alınarak Trakya'da ilerleme kaydedilmiştir.
- **1345 Karesioğulları Beyliği'nin Alınması:** Karesi gazileri, Bizans'a karşı sürekli güçlenen Orhan Bey ile birleşmek istemiştir. Orhan Bey, iç taht kavgalarından faydalanarak beyliği savaşız bir şekilde topraklarına katmıştır.
 - **Önemi:** **Karesioğulları Beyliği**, Osmanlı Devleti'ne katılan **ilk beyliktir**. Bu katılım, **Anadolu Türk siyasi birliğini** sağlama yönünde atılan **ilk adımdır**.
 - **Donanma Gücü:** Karesi donanmasının Osmanlı'ya geçmesiyle devlet tecrübeli denizcilere (**Hacı İlbey, Evrenos Bey, Ece Halil**) sahip olmuş, denizcilik faaliyetleri resmen başlamıştır.
- **1353 Çimpe Kalesi'nin Alınması:** Bizans iç savaşında taht talibi **Kantakuzenos**'a yapılan askeri yardımlar karşılığında **Çimpe Kalesi** Osmanlı'ya verilmiştir.
 - **Önemi:** Bu kale, Osmanlıların **Rumeli'de elde ettiği ilk toprak parçasıdır** ve Balkanlardaki devasa fetihler için en önemli askerî/lojistik üs olmuştur.
- Rumeli'ye geçiş sürecinde gösterdiği üstün askerî başarılarından dolayı, **Orhan Bey**'in oğlu **Süleyman Paşa**, tarihe "**Gelibolu Fatih**" olarak geçmiştir.

Not: Güncel Maarif Model 10. Sınıf tarih ders kitabına göre Edirne Orhan Bey Döneminde 1361 yılında şehzade Murat tarafından fethedilmiştir.

Çıkış Soru Bilgisi:

- **Sancağa çıkma**, şehzadelerin taşrada görev yaparak **idarî tecrübe kazanmasını** sağlayan bir eğitim ve yönetim uygulamasıydı.

PADİŞAHIN YETKİ KULLANIM YOLLARI

- **Kulluk Sistemi:** Devşirmeler hükümdarın kuludur. Hükümdar devşirmeler üzerinde (yaşatma veya öldürme dahil) her türlü hakka mutlak surette sahiptir. (YKS/KPSS Ek Bilgisi: Bu sistem, Türkmen beylerinin gücünü kırmak ve merkezi otoriteyi padişahın elinde tutmak için uygulanmıştır).
- **Müsadere:** Haksız kazanç sağlayan veya devlete isyan eden kişinin malına devlet (padişah) tarafından el konulmasıdır. Büyük ölçüde **II. Mahmut** döneminde kaldırılmış, **Tanzimat Fermanı** ile özel mülkiyet güvence altına alınarak tamamen sona ermiştir.
- **Ferman:** Padişah tarafından verilen yazılı kanun ve emirlerdir.
- **Berat:** Padişahın bir kişiyi göreve ataması, görevden alması veya ona ayrıcalık (nişan, madalya) vermesini gösteren belgedir.
- **Hatt-ı Hümayun:** (YKS/KPSS Ek Bilgisi) Padişahın bizzat kendi el yazısıyla yazdığı emir ve fermanlardır.

Çıkış Soru Bilgisi:

- **Tebdil gezmek**, padişahın tanınmamak için kıyafet değiştirerek halk arasına çıkması; halkı ve görevlileri doğrudan gözlemleyip bilgi edinmesidir.

PADİŞAHIN YETKİLERİNİN KISITLANMASI (DEMOKRATİKLEŞME ADIMLARI)

- **Sened-i İttifak (1808):** **II. Mahmut** ile toprak ağaları olan **Ayanlar** arasında imzalanmıştır. Padişahın yetkileri ilk kez kısıtlanmıştır. (YKS/KPSS Ek Bilgisi: Padişahın kendi otoritesi dışında başka bir gücü tanıması yönüyle İngiltere'deki Magna Carta'ya benzetilir).
- **Tanzimat Fermanı (1839):** **Sultan Abdülmecid** tarafından yayımlanmıştır. Osmanlı'da ilk kez kanun üstünlüğü padişah tarafından kabul edilmiştir.
- **I. Meşrutiyet'in İlanı (1876):** **II. Abdülhamit** döneminde gerçekleşmiştir. Halka seçme ve seçilme hakkı verilerek halk ilk kez devlet yönetimine katılmıştır. Anayasal düzene geçilmiştir.

VERASET DEĞİŞİKLİKLERİ

Osmanlı Devleti'nde merkezî otoritenin güçlendirilmesi ve taht kavgalarının önlenerek istikrarın sağlanması için veraset (tahta geçme) sisteminde şu düzenlemeler yapılmıştır:

- **Eski Türk Geleneği:** Devletin toprakları hanedanın erkek üyelerinin ortak malıdır. Bu anlayış başa çıkamaz taht kavgalarına neden olmuştur.
- **I. Murat Dönemi:** Devletin toprakları padişah ve oğullarındır anlayışı getirilerek taht kavgasına girecek kişi sayısı daraltılmış, merkezi otorite güçlendirilmiştir.

XVII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

1. Osmanlı - Avusturya İlişkileri ve Uzun Savaşlar Dönemi (1593-1606)

- **III. Mehmet**, 1596'da Eğri Kalesi'ni fethederek "**Eğri Fatih**" unvanını almıştır.
- **1596 Haçova Meydan Muharebesi**: Eğri Kalesi'nin alınması üzerine kurulan Haçlı ordusu büyük bir yenilgiye uğratılmıştır. (Osmanlı'nın kazandığı son büyük meydan muharebesidir).
- On yıl süren mücadelelerde **Estergon, Kanije ve Belgrad** kaleleri el değiştirmiştir.
- **1606 Zsitvatorok Antlaşması (I. Ahmet Dönemi)**: Avusturya kralı (Arşidük), protokol bakımından Osmanlı padişahına denk sayılacak (Sezar unvanı kullanacak). Avusturya'nın ödediği yıllık vergi kaldırılacak. Savaşta alınan yerler iade edilecek.
- **Önemi**: Osmanlı Devleti'nin 1533 İstanbul Antlaşması ile Avusturya üzerinde kurduğu **siyasi üstünlük sona ermiştir**.

2. Osmanlı - Avusturya Savaşı (1662-1664) ve Uyvar'ın Fethi

- Avusturya'nın Erdel'in iç işlerine karışması üzerine savaş başlamıştır.
- Sadrazam **Köprülü Fazıl Ahmet Paşa**, 1663'te **Uyvar Kalesi'ni** fethetmiştir. Bu fetih Avrupa'da "**Uyvar önünde bir Türk gibi kuvvetli**" deyimini doğurmuştur.
- **1664 Vasvar Antlaşması**: Osmanlı, Avusturya'ya karşı sahadaki üstünlüğünü kabul ettirmiş, Erdel'deki Türk hakimiyeti onaylanmıştır. (Osmanlı'nın Avusturya'dan toprak ve tazminat aldığı son antlaşmadır).

3. II. Viyana Kuşatması ve Kutsal İttifak Savaşları (1683-1699)

- Macar lider **Tökeli İmre**'nin yardım isteği üzerine Sadrazam **Merzifonlu Kara Mustafa Paşa**, Viyana'yı kuşatmıştır (1683).
- Kırım Hanı ve bazı komutanların destek vermemesi, ordunun lojistik eksikliği nedeniyle Osmanlı ordusu Viyana önlerinde büyük bir bozguna uğramıştır.
- **Kutsal İttifak'ın Kurulması**: Türkleri Avrupa'dan atma umuduna kapılan Papanın teşvikiyle **Avusturya, Venedik, Lehistan, Rusya ve Malta** ittifak kurmuştur.
- 16 yıl süren savaşlarda Osmanlı; **1691 Salankamen (II. Ahmet dönemi)** ve **1697 Zenta (II. Mustafa dönemi)** savaşlarında ağır mağlubiyetler almıştır.

4. 1699 Karlofça Antlaşması

- Kutsal İttifak savaşlarını bitiren antlaşmadır. **İngiltere** ve **Hollanda**'nın arabuluculuğu ile imzalanmıştır.
- Avusturya'ya; Temeşvar hariç tüm Macaristan ve Erdel,
- Lehistan'a; Podolya ve Ukrayna,
- Venedik'e; Mora ve Dalmaçya kıyıları bırakılmıştır.
- **Önemi**: Osmanlı Devleti'nin Batı'da **ilk kez büyük çapta toprak kaybettiği** antlaşmadır. Avrupa'daki Osmanlı ilerleyişi durmuş, geri çekilme süreci başlamıştır.

Balkan Savaşları (1912-1913)

I. Balkan Savaşı (1912-1913)

- **Savaş Öncesi Durum:** Batı Trakya, Makedonya, Arnavutluk ve Doğu Trakya, Osmanlı Devleti'nin egemenliğindedir.
- **Savaşın Nedenleri:** Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımı, Avrupa devletlerinin (özellikle Rusya'nın Panslavizm politikasıyla) Balkan devletlerini kışkırtması ve Osmanlı'yı Balkanlardan tamamen atma düşüncesidir.
- **Taraflar:** Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan ittifak yaparak Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne saldırmıştır. (Savaş başlatan devlet Karadağ'dır.)
- **Osmanlı'nın Yenilgi Nedenleri:**
 - Ordu içindeki siyasi çekişmeler (Mektepli-Alaylı çatışması),
 - Balkanlarda silah ticaretinin serbest bırakılması,
 - Savaşın hemen önce ordunun bir kısmının terhis edilmesi (hazırlıksız yakalanma).
- **Savaşın Gelişimi ve Sonucu:** Osmanlı ağır bir yenilgi almıştır. Bulgarlar, İstanbul önlerine (Çatalca) kadar ilerlemiştir.
- **Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913):** Osmanlı Devleti, Midye-Enez Hattı'nın batısındaki bütün topraklarını kaybetmiştir.
- **Bâb-ı Âli Baskını (23 Ocak 1913):** I. Balkan Savaşı yenilgisi ve Londra'daki barış görüşmeleri sürerken, Enver Paşa liderliğindeki İttihatçı subaylar hükûmeti basarak Sadrazam'ı istifaya zorlamıştır. Bu olaydan sonra devlet yönetimi tamamen İttihat ve Terakki'nin eline geçmiştir. (Türk tarihindeki ilk hükûmet darbesidir.)

Çıkmış Soru Bilgisi:

- **Bâb-ı Âli Baskını** sırasında Harbiye Nazırı **Nâzım Paşa öldürülmüş**, ardından **Mahmud Şevket Paşa sadrazam** olmuştur.
- **Arnavutluk'un Bağımsızlığı:** Savaş kargaşasından faydalanan **Arnavutluk** bağımsızlığını ilan etmiştir. (**Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız olan son Balkan devletidir.**)

II. Balkan Savaşı (1913)

- **Savaşın Nedeni:** I. Balkan Savaşı'nda en fazla toprağı alıp Ege Denizi'ne ulaşan **Bulgaristan** ile paylaşımından memnun olmayan diğer Balkan devletleri (**Sırbistan ve Yunanistan**) arasındaki anlaşmazlıktır.
- **Taraflar:** Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ, Bulgaristan'a saldırmıştır.
- **Yeni Katılanlar:** I. Balkan Savaşı'nda olmayıp kargaşadan yararlanmak isteyen **Romanya** da Bulgaristan'a savaş açmıştır. Fırsatı değerlendiren **Osmanlı Devleti** de Edirne'yi geri almak için harekete geçmiştir.
- **Osmanlı'nın Kazanımı:** Türk ordusu saldırıya geçerek **Edirne, Kırklareli ve Dimetoka'yı** düşman işgalinden kurtarmıştır.
- **Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913):** Balkan devletleri kendi aralarında imzalayarak Bulgaristan'dan aldıkları yerleri paylaşmışlardır.

- Batı Anadolu'daki ilk işgal ise **İzmir** olmuştur.
- **Mondros Ateşkes Antlaşması** ile **Osmanlı Devleti fiilen (eylemsel olarak) sona ermiştir.**

İŞGALCI DEVLET	İŞGAL EDİLEN OSMANLI TOPRAKLARI
İngilizler	Samsun, Merzifon, Musul, Urfa, Maraş, Antep, Eskişehir, İzmit, Kütahya, Afyon, Irak. (Not: İngilizler, daha sonra Suriye İtilafnamesi ile Urfa, Maraş ve Antep'i Fransızlara devretmiştir).
Fransızlar	Suriye, Hatay (Dört Yol), Lübnan, Mersin, Adana, Zonguldak (ve İngilizlerden devraldıkları Urfa, Maraş, Antep).
İtalyanlar	Antalya'dan Konya'ya kadar olan Güneybatı Anadolu yerleri (Muğla, Burdur, Isparta).
Yunanlar	İzmir ve çevresi.
Ermeniler	Kars ve Ardahan yöreleri.
Gürcüler	Artvin ve çevresi.

MONDROS ATEŞKES ANLAŞMASI'NA YÖNELİK TEPKİLER

- **İstanbul Hükûmeti'nin Tepkisi:** Antlaşma olumlu karşılanmıştır. Hükûmet, işgallere karşı direnilmemesini, taşkınlık yapılmamasını ve sükunetin korunmasını istemiştir. Teslimiyetçi bir politika izlenmiştir.
- **Mustafa Kemal'in Tepkisi:** Antlaşmanın bağımsızlıkla bağdaşmadığını ve şartlarının çok ağır olduğunu belirterek **İstanbul Hükûmeti**'ni uyarmıştır. **13 Kasım 1918**'de İstanbul'a geldiğinde boğazda düşman gemilerini görerek yaveri **Cevat Abbas'a** tarihi sözünü söylemiştir: "**Geldikleri gibi giderler.**"
- **Halkın Tepkisi:** **İstanbul Hükûmeti**'nin işgaller karşısında sessiz kalması üzerine halk, kendi vatanını savunmak için harekete geçmiştir. Protestolar ve mitingler düzenlenmiş, yerel direniş örgütleri olan **Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri** kurulmuştur. İşgallerin yayılmasıyla birlikte halk, silahlı milis kuvvetleri olan **Kuvayımillîye**'yi oluşturmuştur.

PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 OCAK 1919)

- **Toplanma Amacı:** I. Dünya Savaşı sonunda yenilen devletlerin durumlarını görüşmek ve yapılacak barış antlaşmalarının esaslarını belirlemektir.
- **Katılımcılar ve Etkili Devletler:** Konferansa **32 devlet** katılmış; ancak kararlarda **İngiltere, Fransa, ABD, İtalya** ve **Japonya** etkili olmuştur.
- **Devletlerin Hedefleri:**
 - **ABD:** Uluslararası barışı koruyacak bir cemiyetin (**Milletler Cemiyeti**) kurulmasını sağlamayı hedeflemiştir.
 - **İngiltere ve Fransa:** Barıştan ziyade kendi emperyalist çıkarlarını gerçekleştirme amacı gütmüşlerdir.

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ VE KARŞILAŞILAN TEPKİLER

Cumhuriyet Halk Partisi (9 Eylül 1923)

- **Millî Mücadele**'nin kazanılmasından sonra **Mustafa Kemal**, inkılapları yapabilmek için uyum içinde çalışabileceği bir kadroya ihtiyaç duymuş ve **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**'ni siyasi bir partiye dönüştürmüştür.
- Partinin temeli, dokuz temel ilkedен oluşan **Dokuz Umde** kararlarına dayanmaktadır.
- Parti, herhangi bir toplumsal sınıfın değil, bütün halkın partisi olmayı amaç edinerek **9 Eylül 1923**'te **Halk Fırkası** adıyla kurulmuştur. Bu yönüyle Türkiye Cumhuriyeti'nin **ilk siyasi partisidir**.
- Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra **10 Kasım 1924**'te partinin adı **Cumhuriyet Halk Fırkası** olarak değiştirilmiştir.
- **1950** yılında **Demokrat Parti** iktidara gelinceye kadar ülkeyi tek başına yöneten **Cumhuriyet Halk Partisi**, Cumhuriyet dönemi inkılaplarının çok büyük bir kısmını gerçekleştirmiştir.

Çıkmış Soru Bilgisi:

- **Mustafa Kemal**, **8 Nisan 1923**'te yayımladığı **Dokuz Umde** ile hem seçim programını hem de kurulacak Halk Fırkasının program esaslarını açıkladı.

Terakkiperver (İlerici) Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924)

- Devletin ve toplumun alacağı şekil konusunda **Halk Fırkası** içinde başlayan muhalefet, en çok **devletçilik** ve inkılapların uygulanma hızına karşı çıkmıştır.
- Millî Mücadele'nin lider kadrosundan; **Kâzım Karabekir**, **Rauf Orbay**, **Dr. Adnan Adıvar**, **Refet Bele** ve **Ali Fuat Cebesoy** partiden istifa ederek **17 Kasım 1924**'te **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**'nı kurmuşlardır. (Kurucular YKS/KPSS'de **KARAR** şifresiyle kodlanabilir).
- Türkiye Cumhuriyeti'nin **ilk muhalefet partisidir**.
- Partinin kurulması sırasında **Mustafa Kemal**'in isteğiyle çıkarılan bir yasayla, askerlik mesleğini yapanların milletvekili olmaları yasaklanarak ordu siyaset dışı bırakılmıştır.
- Parti tüzüğünde **cumhuriyet** ilkesi, ekonomide **liberalizm** ve siyasette **demokrasi** benimsenmiştir.
- Tüzükte yer alan "Parti dinî inançlara saygılıdır" maddesi, kısa sürede cumhuriyet ve laiklik karşıtlarının bu partide toplanmasına neden olmuştur.
- Cumhuriyet rejimine karşı doğu illerinde patlak veren **Şeyh Said İsyanı** (13 Şubat 1925) sonrasında çıkarılan **Takrir-i Sükûn Kanunu**'na dayanılarak, isyanda rolü olduğu gerekçesiyle parti kapatılmıştır (**3 Haziran 1925**). Bölgede **İstiklal Mahkemeleri** kurulmuştur.
- Böylece çok partili hayatı deneme çabaları ilk kez kesintiye uğramıştır.

Milliyetçilik İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar

- **Kapitülasyonların kaldırılması**
- **İstiklal Marşı'nın kabulü**
- **İzmir İktisat Kongresi'nin yapılması** (Misak-ı İktisadi kararları)
- Yabancı şirketlerin millileştirilmesi (satın alınması)
- **Türk Parasını Koruma Kanunu'nun çıkarılması**
- **Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması** (Türk denizlerinde Türklere ticaret hakkı verilmesi)
- **Türk Tarih Kurumu'nun kurulması**
- **Türk Dil Kurumu'nun kurulması**
- **Yabancı okulların ayrıcalıklarının kaldırılarak Millî Eğitim Bakanlığına bağlanması**
- Yabancı okullarda Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin **Türk öğretmenler** tarafından okutulması

Halkçılık

- Bütün vatandaşların yasalar önünde **eşit** olmalarını, devlet imkânlarından eşit yararlanmalarını esas alan ve ayrıcalıkları reddeden ilkedir.
- **Atatürk'ün Sözü:** "Millefe efendilik yoktur, hizmet etme vardır."
- Toplumsal adalet ve barışı sağlar. Temel hak ve özgürlükleri güvence altına alır.
- **Bütünleyici İlişkisi:** Demokrasi ve millet egemenliğini esas aldığı için **Cumhuriyetçilik** ilkesinin; devletin halka hizmet (sosyal devlet) götürmesini gerektirdiği için **Devletçilik** ilkesinin tamamlayıcısıdır.
- **Anahtar Kelimeler:** Eşitlik, ayrıcalıksız toplum, sosyal devlet, adalet.

Halkçılık İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar

- **Aşar (Öşür) vergisinin kaldırılması** (Çiftçinin üzerindeki ağır yükün alınması)
- Hukuk birliğinin sağlanmasıyla kanun karşısında eşitliğin sağlanması
- Azınlıkların Türk vatandaşı sayılarak ayrıcalıklarının sona erdirilmesi
- **Soyadı Kanunu'nun çıkarılması**
- "Ağa, hacı, hoca, hafız, molla, bey" gibi ayrıcalık belirten unvanların kaldırılması
- **Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesiyle** sosyal ve ekonomik hayatta kadın-erkek eşitliğinin sağlanması
- Kadınlara siyasi alanda yönetime katılma hakkı tanınması

Çıkmış Soru Bilgisi:

- **I. TBMM**, Ereğli kömür havzası işçilerinin çalışma şartları, ücretleri ve sosyal güvenliklerini düzenleyen kanunlarla **sosyal devlet ve halkçılık** anlayışına yönelik ilk adımlardan birini attı.

II. DÜNYA SAVAŞI

İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE OLUŞAN ULUSLARARASI SİYASİ, EKONOMİK VE ASKERÎ DENGİ İLE II. DÜNYA SAVAŞI'NIN NEDENLERİ

- **I. Dünya Savaşı**'ndan galip çıkan **İtilaf Devletleri**, **Paris Barış Konferansı** ile dünyada kendi çıkarlarına uygun yeni bir düzen kurma gayretine giriştiler.
- **1 Aralık 1925**'te Fransa, **Almanya**, **İngiltere**, **İtalya**, **Polonya**, **Çekoslovakya** ve **Belçika** arasında **Locarno Antlaşması** imzalandı.
 - *İçeriği:* **Almanya**'nın batı sınırları ve **Ren Bölgesi**'nin silahtan arındırılması güvence altına alındı.
 - *Kısa Vadeli Sonuçları:* **Almanya** ve **Fransa** arasındaki ilişkiler normalleşti. **Almanya** yeniden Avrupa'nın büyük devletleri arasına girdi ve **1926**'da **Cemiyet-i Akvam**'a üye oldu.
 - *Uzun Vadeli Sonuçları:* Savaş sonrası düzenin üzerine inşa edildiği **Versailles (Versay) Antlaşması**'nın, başka antlaşmalarla teyit edilmedikçe bağlayıcı olmadığı anlaşılmaya yol açtı.
- **1928**'de dokuz devlet arasında (**ABD**, **İngiltere**, **Fransa**, **Almanya**, **İtalya**, **Japonya**, **Çekoslovakya**, **Polonya** ve **Belçika**) **Briand-Kellogg Paktı** imzalandı.
 - *Amacı:* Devletler; "uluslararası ilişkilerde savaşı ulusal politikalarına alet etmeyeceklerini, anlaşmazlıkların çözümü için savaş yoluna gitmeyeceklerini ve uyuşmazlıklarını barışçı yollarla çözeceklerini" kabul ettiler.
- **1929 Dünya Ekonomik Buhranı (Kara Perşembe)**, dünya devletlerinin başta ekonomi olmak üzere siyasi ve sosyal yapısını derinden sarstı.
- **İngiltere** merkezli kurulmaya çalışılan dünya düzenine karşı tepkileri besleyecek olan yeni ideolojiler ve totaliter siyasi akımlar ortaya çıktı.

II. Dünya Savaşı Öncesi Devletler ve Politikaları

I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı karmaşık ve adaletten uzak koşullar ile devletlerin içinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve sosyal durumlar, daha küresel bir seyir izleyen **II. Dünya Savaşı**'na sebep oldu.

Mihver Devletler'in Savaş Öncesi İzlediği Politikalar

1. Almanya ve "Hayat Sahası" Stratejisi

- **Almanya**'nın artan sanayisi için ham madde ihtiyacını karşılamak adına sömürgecilik yarışına girmesi gerekiyordu.
- **1933**'te iktidara gelen **Nazi Partisi** ve lideri **Adolf Hitler**, ağır şartlar içeren **Versay Antlaşması**'nın olumsuz etkilerini kırmak için savaş ekonomisine büyük yatırımlar yaptı.
- **Almanya**, **Lebensraum (Hayat Sahası)** politikasına yöneldi.
 - *Temel Düşünce:* **Almanya**'nın üzerinde bulunduğu mevcut toprakların, büyüyen Alman ırkına yeterli gelmeyeceği inancıydı.
 - *Amaç:* Ülke topraklarına yeni yerler katmaktı.

Yumuşama Dönemi Çatışmaları

Küba Buhranı (1962)

- **Küba**, 1930'dan itibaren **ABD destekli diktatör Fulgencio Batista** tarafından yönetilmiştir.
- **Fidel Castro** liderliğindeki devrim, **8 Ocak 1959'da Batista'yı devirerek** başarıya ulaşmıştır.
- **ABD'nin** ekonomik baskılarına karşı **Küba**, 1960'ta **SSCB** ile ekonomik ve askerî ilişkiler geliştirmiştir.
- **ABD**, **Castro'yu** devirmek için muhalifleri destekleyerek başarısız olan **Domuzlar Körfezi Çıkarması'nı (1961)** yapmıştır.
- **Castro'nun SSCB'den** yardım istemesi üzerine **Kruşçev**, adaya nükleer füzeler yerleştirmiştir.
- **SSCB'nin** füzeleri sökmesi, buna karşılık **ABD'nin Küba'yı işgal** etmeme ve **Türkiye'deki Jüpiter füzelerini** sökme sözü vermesiyle kriz çözülmüştür.
- Bu kriz, **Türkiye'nin ABD müttefiki** olmasına rağmen tek taraflı kararlarla güvende olmadığını göstermiştir.
- Krizin zirvesi olan **27 Ekim 1962**, nükleer silahsızlanma çabalarının başlangıcı kabul edilir.
- Kriz sonrası **SSCB'nin** tavrı, **Castro'nun Çin'e** yakınlaşmasına neden olmuştur.

Keşmir Sorunu

- **1947'de** bağımsız olan **Hindistan** ve **Pakistan** arasında **Keşmir bölgesinin** kime ait olacağı temel sorundur.
- **Keşmir'in Hindistan'a** ilhak kararı, **1948 Pakistan-Hindistan Savaşı'nı** başlatmıştır.
- **Birleşmiş Milletler'in (BM)** araya girmesi ve **plebisit (halk oylaması)** kararı ile ateşkes sağlanmıştır.
- Dış politikada **Hindistan SSCB'ye**, **Pakistan ise ABD'ye** (ve **1955'te Bağdat Pakti'na**) yakınlaşmıştır.
- **Çin'in Mart 1959'da Tibet'i işgali**, **Çin-Hindistan** ilişkilerini bozarken, **Pakistan-Çin** yakınlaşmasını sağlamıştır.
- **1965'te Pakistan'ın Keşmir'e** girmesiyle ikinci büyük savaş çıkmış, **BM'nin** çağrısıyla ateşkes yapılmıştır.
- **SSCB'nin arabuluculuğunda 10 Ocak 1966'da Taşkent Deklarasyonu** imzalanmıştır.
- Bu sorun, iki ülkeyi nükleer silahlanma yarışına itmiştir; **1987'den** beri bölgede sivil çatışmalar sürmektedir.

Vietnam Savaşı (1955-1975)

- **II. Dünya Savaşı** sonrası **Ho Chi Minh**, **Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ni** kurmuştur.
- Sömürgelerini kaybetmek istemeyen **Fransa**, **ABD desteğiyle 1946'da Çinhindi Savaşı'nı** başlatmıştır.

İnsan Hayatında Uydu ve İletişim Teknolojisi

- **Kritik Teknoloji:** Uydular; savunma, navigasyon, haritacılık ve mobil iletişimde vazgeçilmezdir.
- **İnternetin Paradoksu:** Genel Ağ (İnternet) büyük fırsatlar sunarken, **toplum içi yalnızlık ve iletişimsizlik** gibi psikolojik krizler yaratmıştır.

Çıkış Soru Bilgisi:

- **Türkiye'de İlk İnternet Bağlantısı:** 12 Nisan 1993'te Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (ODTÜ) gerçekleştirildi.
- **Türkiye'de İlk Televizyon Yayını:** 9 Temmuz 1952'de İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) tarafından başlatıldı.
- **Türkiye'de İlk Bilgisayar:** 1960'ta Karayolları Genel Müdürlüğünde hizmete giren IBM-650 ile bilgisayar kullanımı başladı.

Sağlık Alanındaki Gelişmeler

- **Tarihi Organ Nakilleri:** İnsandan insana ilk organ naklini **1933'te SSCB'de Yu Yu Voronoy**; ilk başarılı böbrek naklini **1954'te Murray** yapmıştır.
- **Klonlama ve Kök Hücre:** Dünyanın ilk klon canlısı **Koyun Dolly (5 Temmuz 1996)**, Türkiye'nin **İstanbul Üniversitesi** destekli ilk klon kuzusu **Oyalı (2007)** dünyaya gelmiştir.

Çıkış Soru Bilgisi:

- **Çernobil Kazası (26 Nisan 1986):** Ukrayna'daki nükleer santral kazası sınır aşan sağlık ve çevre sonuçları doğurdu; uluslararası nükleer güvenlik, erken bildirim ve acil yardım iş birliğini güçlendirdi.
- **Kyoto Protokolü:** BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni uygulayan protokol 1997'de kabul edildi, 2005'te yürürlüğe girdi. Türkiye katılma belgesini 28 Mayıs 2009'da sundu ve 26 Ağustos'ta taraf oldu. ABD imzaladı fakat onaylamadı.

Sinema Endüstrisinin ve Uluslararası Spor Organizasyonlarının Küresel Ekonomiye Etkisi

- **Hollywood Etkisi:** 1990'larda büyüyen Amerikan sineması; tüm dünyada yeni tüketim alışkanlıkları ve davranış biçimleri oluşturarak kültürü derinden etkilemiştir.

Eğlence Kültüründe Yaşanan Değişim

- **Müzikte Toplumsal Muhalefet:** Graffiti, break dance ve rap unsurlarını taşıyan **hip hop kültürü**, Amerika'da ezilen kitlelerin muhalefet aracı olmuştur.
- **Dijital Oyun Endüstrisi:** Konsol ve PC oyunları (aksiyon, **RPG**) devasa bir sektöre dönüşerek sanal kültür inşa etmiştir.